

Od globalnih sporazuma do isproduciranih laži i nesporazuma

Potaknuti recentnim medijskim napisima o izjavama raznih političkih aktera i javnih službenika, stručnih te inih komentatora, kojima se nameće diskurs o migracijama, migrantima, tražiteljima zaštite i izbjeglicama kao o problemu, prijatni, ugrozi i opasnosti, želimo upozoriti na opetovane, sve bezobzirnije, ali i ekstremnije i dalekosežnije pokušaje stvaranja straha, moralne panike i histerije oko ljudi koji su u potrazi za bazičnim: sigurnim i boljim životom. Kao stručnjaci/stručnjakinje iz područja humanističkih i društvenih znanosti zabrinuti smo zbog rastuće kriminalizacije migracija, migranata i solidarnosti na što smo već ranije [bili](#) upozoravali.

U svjetlu saznanja o nasilju i brutalnosti kojima su na hrvatskim granicama izloženi ljudi, a kojima je k tomu po ulasku na hrvatski teritorij nerijetko bilo zaniijekano pravo na traženje zaštite, a o čemu je izvještavala i pučka pravobraniteljica, upozoravamo kako su pravo na pristup teritoriju i pravo na pristup proceduri traženja zaštite dva temeljna principa međunarodnog izbjegličkog prava izvedenog iz *Konvencije o statusu izbjeglica*, koje je i Republika Hrvatska potpisnica. Kontradiktorne i nepotpune informacije o okolnostima pogibije djevojčice Madine, kao i činjenica da je njezina obitelj po podnošenju zahtjeva za međunarodnom zaštitom u Hrvatskoj tjednima bila izolirana i zatvorena, s tek povremenim, a i tada telefonskim kontaktima s vanjskim svijetom, duži period i bez pristupa izabranom odvjetniku, organizacijama za zaštitu ljudskih prava ili zainteresiranim medijima, također vidimo kao manifestaciju kriminalizacije migracija koja nadilazi trenutak na koji se odnosi. Naime, cjelovite i točne informacije o ovom tragičnom događaju ni danas nam, gotovo godinu dana kasnije nisu dostupne. U prije samo nekoliko godina nepojmljivom obratu stvari, danas umjesto presude počinitelja, imamo sudsku presudu osobi koja je svojom prisutnošću na mjestu događaja pokušala spriječiti još jedno protjerivanje obitelji.

Tako su, ukratko, taktike prešućivanja, poluizvještavanja, pa i fabriciranja informacija, zajedno s intencionalnim svođenjem migracija na sigurnosna pitanja, u međuvremenu dovele do različitih oblika nesigurnosti (pravne, tjelesne, vrijednosne i dr.), da bi se naposljetku u pseudopolemici o „Marakeškom sporazumu“ poput bumeranga vratile u lice politici koja se njima obilato koristila ili ih je barem podržavala dok joj je odgovaralo.

Na vrhuncu moralne panike, proteklih se tjedana otvorilo i pitanje statusa i sudbine dvaju dokumenta Ujedinjenih naroda: [Globalnog sporazuma o sigurnim, urednim i regularnim migracijama](#) i [Globalnog sporazuma o izbjeglicama](#). U populističkim, spektakularizirajućim i senzacionalističkim javnim istupima posebice o *Globalnom sporazumu o sigurnim, urednim i regularnim migracijama* tema migracija još jednom se nastoji instrumentalizirati u dnevno-političke svrhe stranačkih podmetanja koja parazitiraju na proizvodnji straha, sukoba i izbjegavanja, pa i zataškavanja krucijalnih prijepora i problema u društvu.

Smatramo važnim naglasiti da se u javnom govoru o ovoj temi zaobišao cijeli niz činjenica, pa tako i da oba dokumenta nastaju kao rezultat promišljanja međunarodne zajednice nakon tzv. europske migracijske krize iz 2015. godine, a ustvari krizi vladavine Europske unije i vrijednosti i načela s kojima se ona donedavno identificirala. Tada, kao i danas, globalna međunarodna zajednica, predvođena Ujedinjenim narodima s obzirom na temu migracija bila je dominantno fokusirana na pitanja o nacionalnoj i globalnoj sigurnosti. Taj se sustav globalnog upravljanja

migracijama može kritizirati na cijelom nizu razina, primjerice i zato što sustavno smanjuje prilike za sigurnu i zakonitu migraciju ljudi u pokretu, ali i zato što omogućuje eksploatacijske prakse na način da crnom tržištu kontinuirano isporučuje deprivirane i prekarne migrantske radnike. Vezano uz *Globalni sporazum o sigurnim, urednim i regularnim migracijama* iz perspektive ljudskih prava svakako se problematičnim pokazuje nastojanje za ujednačavanjem još restriktivnijih praksi kontrole migracija. Tim više što danas bolje nego ikad vidimo strukturne nedostatke međunarodnog i zajedničkog pravnog sustava EU-a, posebno sustava izbjegličke zaštite, koji evidentno nije u stanju odgovoriti na potrebe suvremenih migracijskih kretanja, urušavanja osnovnih ljudskih prava i koji više ne nudi uvjete za sigurno pokretanje zahtjeva za azil i dobivanje izbjegličkog ili nekog drugog zakonitog statusa. Bez obzira na ove i druge nedostatke, ovaj dokument ipak vidimo kao pokušaj da se za preko četvrtinu milijarde međunarodnih migranata, u koje ne zaboravimo, spadaju i stotine tisuća ljudi koji su iselili iz Hrvatske u potrazi za normalnim životom, uspostave zajednički standardi i smjernice za provedbu adekvatnijih nacionalnih migracijskih politika koje će rezultirati sigurnijim, humanijim i perspektivnijim radnim i životnim uvjetima, kao i jačanjem međunarodne suradnje.

Globalni sporazum o izbjeglicama naglašava uglavnom već poznate ideje i ciljeve, pa za smanjenje raseljenosti u svijetu predviđa mehanizme poput financijskog pomaganja društvima primitka, poticanja integracije izbjeglica, programa preseljenja ili tzv. dobrovoljnog povratka. Već desetljećima na globalnoj razini svjedočimo srozavanju minimalnih standarda u smislu prihvata, mogućnosti dobivanja zaštite i kasnije podrške različitim kategorijama nedobrovoljno raseljenih osoba. U posebno teškom položaju su potencijalni tražitelji zaštite koji su kao neželjeni migranti „zapeli“ negdje na putu, pa tako i na bosanskohercegovačko-hrvatskoj granici, u nehumanim i neadekvatnim uvjetima smještaja duž te granice, izloženi opasnostima u nadolazećoj zimi. Naravno da i u toj populaciji može biti i kriminalaca, jednako kao i u općoj populaciji hrvatskih i bosansko-hercegovačkih državljana. No, tendencioznim načinima njihova prikazivanja kao „kriminalaca“, „ilegalaca“ i „terorista“ samo se pogoduje širenju ksenofobije, islamofobije, rasizma i diskriminacije, dok se istodobno propuštaju predočiti precizni statistički podaci o broju počinjenih kaznenih djela izbjegličke populacije. Usput, lako je provjerljivo u MUP-u kako je broj kaznenih djela koji su počinili tražitelji azila u Zagrebu razmjerno manji nego broj počinjenih kaznenih djela u općoj populaciji.

Smatramo kako način izvještavanja o temi migracija i izbjeglištva kojim dominiraju diskreditirajuće izjave nanosi štetu i pridonosi daljnjoj stigmatizaciji, kriminalizaciji te (re)viktimizaciji samih ljudi i stvaranju atmosfere straha, anksioznosti i paranoje. Takva antiimigrantska retorika na kojoj se prikupljaju predizborni politički bodovi štetna je jednako po hrvatske građane, kao i po one državljane trećih zemalja koje se na sve načine nastoji udaljiti od hrvatskog teritorija, bez obzira dolazi li od predsjednice RH, saborskih i inih zastupnika, poznatih ili anonimnih komentatora. Uzimajući u obzir nedostatke i/ili iskrivljene informacije u medijima, ne treba čuditi strah koji se pojavljuje u dijelu „domaće“ populacije. Iako građani Hrvatske po jednom od posljednjih Gallupovih [istraživanja](#) ne izražavaju visoku razinu podrške za prihvaćanje migranata ne treba zaboraviti humanost i solidarnost koju su građani pokazali i koju ustrajno pokazuju unatoč sve većim pritiscima, pa i ozbiljnim prijetnjama. Važno je naglasiti da mnogi pojedinci, organizacije i neformalne inicijative aktivno pružaju podršku pozivajući na solidarnost, humanost i adekvatnu pravnu zaštitu za ljude u nevolji, bez obzira na medijsku insinuaciju o „strancima“ kao o prijetnji i često upitnoj kategorizaciji na „izbjeglice“,

„migrante“, „azilante“ i druge. Iako svjesni činjenice da Republika Hrvatska nije ciljane destinacija za one koji stoje pred njezinom granicom, a koji svoju priliku za novi, siguran i bolji život prije vide u društvima i ekonomijama europskog zapada i sjevera (u kojima također jačaju antimigrantski glasovi i politike), smatramo i nadamo se kako u hrvatskom društvu još postoji potencijal da se radi na sustavnom prihvatu i podršci onima koji žele tu priliku.

Uviđanje da neki migranti, u medijima prikazani kao „masa očajnika“, žele put Zapada, ne odriče nas odgovornosti da svoje društvo učinimo pripremljenijim, humanijim, otvorenijim i tolerantnijim za potencijalne nove sugrađane, susjede, kolege, prijatelje. Rad na informiranju i senzibilizaciji svih naših sugrađana o temi migracija i izbjeglištva podrazumijeva stvaranje uvjeta za odstrašćeni i otvoreni dijalog u kojem je moguće sučeljavanje mišljenja i argumenata. Nužno je raditi na društvenoj koheziji, među svim stanovnicima Hrvatske, bez obzira na njihovo porijeklo ili statuse, te razvijati duh solidarnosti i ideale jednakosti i slobode. Slobodna društva bi se, naime, morala samopouzdanost i „otvorenih očiju“ suočavati s mogućim teškoćama i rizicima ne smatrajući svaki izazov ili promjenu ugrozom, i ne podliježući nepotrebnom strahu koji je uvijek podloga za nasilje i uskraćivanje slobode, ne samo onima koji dolaze, nego i vlastitim građanima. Iz navedenih razloga samo su slobodna društva načelno i otvorena društva spremna cijeliti i širiti slobodu i dijeliti ju s onima kojima je trenutno uskraćena, uz punu svijest o mogućim rizicima i teškoćama. Za njih svijet nije *a priori* strano i negostoljubivo mjesto od kojeg se uglavnom treba braniti. Za slobodna društva dominantno načelo djelovanja je sloboda dok je za totalitarna društva rezerviran strah.

U situaciji u kojoj svjedočimo ekstremizaciji stavova, radikalizaciji političkog prostora i populističkom pristupanju temi migracija, važno je graditi uvjete za siguran i punopravni život svih građana, kako hrvatskih tako i stranih državljana (koji prema zadnjim statistikama MUP-a čine svega oko 1% ukupne populacije), a ne nasjedati na govor mržnje koji isključuje, etiketira, stigmatizira i kriminalizira ljude u pokretu. Vjerujemo da smo kao društvo u mogućnosti uočiti da je antimigrantska i antiizbjeglička retorika kojom je posljednjih tjedana zasićen javni i medijski prostor, tek strateško skretanje pozornosti s unutarnjopolitičkih problema poput pravosudnih afera, korupcije, nezaposlenosti, neprovođenja reformi, gašenja brodogradilišta, otpuštanja tisuća radnika, iseljavanja. Bez naivnog optimizma kako ovakva Hrvatska može biti privlačna migrantima kad to ne može biti ni svojim građanima koji su posljednjih godina svojim „glasanjem nogama“ pokazali što misle o aktualnom upravljanju državom, vjerujemo da ima prostora za raspravu na ovu temu koja bi bila sustavnija od one koja nam se posljednjih dana podmeće u izjavama vladajućih političara i djelovanjem nekih medija. Svjesni/e kako je u ovim okolnostima teško utjecati na promjenu stavova, želimo ipak naglasiti da javni mediji imaju dužnost raditi na vjerodostojnom, istinitom, objektivnom i odgovornom izvještavanju o ovoj temi. Smatramo kako bi takvo izvještavanje trebalo uključivati puno više glasova, stavova i izjava samih izbjeglica i migranata koji žive u Hrvatskoj kako bi se hrvatski građani imali priliku upoznati s novim članovima našeg društva i donijeti sud o njima na temelju kvalitetnih informacija. Sa svoje strane kao stručnjaci i stručnjakinje nastaviti ćemo upozoravati na ovu problematiku i nastojati pridonijeti javnom dijalogu o ovoj temi.

Potpisnici/e:

Vedrana Baričević, Emina Bužinkić, Jadranka Čačić-Kumpes, Snježana Gregurović, Marijana Hameršak, Biljana Kašić, Petra Kelemen, Julija Kranjec, Viktor Koska, Josip Kumpes, Dubravka Mlinarić, Katarina Peović, Duško Petrović, Iva Pleše, Romana Pozniak, Senada Šelo Šabić, Tea Škokić i Drago Župarić-Iljić